

KISS NIKOLETT

Füzesgyarmat az 1956-os nemzeti forradalom ünnepeinek tükrében

A rendszerváltás óta eltelt 16 év alatt hazánkban hagyománnyá váltak a nemzeti ünnepeink tiszteletére hivatott megemlékezések, éves ünnepeinek rendszeres megtartása. Állami ünnepé nőtte ki magát, nem csak október 23., de újra az lett március 15., a 48-as szabadságharc, és augusztus 20., az államalapítás napja is. Nem alakult ez másképp Füzesgyarmaton, ebben a Békés megyei kisvárosban sem.

Az eltelt időszak alatt, már a kezdetektől fontosnak érezte a város vezetése, hogy valamiként formát adjon egy olyan ünnepségnek, ami addig csak ellenforradalomként szerepelt a történelemkönyvek oldalain, hogy olyan eseményről emlékezzenek meg, melyről addig még a családokon belül is tabu volt beszélni. A legnagyobb nehézséget, ahogy az idősebb generációhoz tartozó adatközlőim elmondták, az jelentette, hogy „addig nem lehetett róla beszélni, ez azért az egyik napról a másikra nem megy át a fejeken keresztül”.¹ A polgármester ennek ellenére *úttörőknek* nevezte az első ilyen alkalmakat.

Erről az eseményről Sáriné Péli Márta² saját tapasztalatát osztotta meg velem: *„Ugye amikor a legelső műsor volt, akkor itt Füzesgyarmaton én csináltam a legelső október 23-ai műsort, és akkor nagyon nehéz volt. Tehát akkor inkább a régi költők verseiből, írásaiból kellett kiválogatni, ami azért megfelelt ennek az ünnepnek. Most már lényegesen több van.”*³ (...) *itt akkor még olyan érzelmek feszültek egymásnak szerintem politikai szinten, hogy kellő óvatossággal kellett a témához nyúlni. Akkor is inkább a szabadság gondolatát domborítottuk ki, és ami a hangulatát megadta, nyolcadikos fiú gyerekekkel csináltuk ezt a dolgot, azért volt egy hangulata annak is.”* A kezdeti szervezési nehézségek ellenére a tanárnő azóta minden évben, általában minden alkalomra felkészíti diákjait, összeállít valamilyen kis ünnepi műsort.

A lelkesedés a legelső megemlékezésekről is megosztottak, mely már itt a tanulmány elején előre vetíti azt a sokszínűséget, amit a Füzesgyarmati szervezőkben, a forradalommal kapcsolatos ünnepek kiváltottak.

Balázi László, az Erdélyből áttelepült unitárius lelkész, már más szellemiségben fejtette ki ezt a kérdést: *„Engem évek óta bosszantott az, mikor mi⁴ igazából ide kerültünk a kilencvenes években, akkor már lehetett ünnepelni, ünnepé nyilvánította itt az országgyűlés, hivatalos ünnepé vált. Az, hogy agyonütötték ezeket az ünnepeket. Előtte két-három nappal tartottak valamilyen olcsó színvonalú iskolai megemlékezést, sehol semmi. Amikor mi neki kezdtünk, mi minden esztendőben megemlékeztünk az egyháznál, a templomnál. Verseket hangoztak el (...), ügyekezünk kicsi lelkeséget, meg olyasmit vinni bele, ami az embereket meggondolkoztatja.”* Ennek az építő tevékenységnek az lett eredménye, hogy a templom szoborparkjában 2001-ben felállítottak egy emlékművet, kőből kifaragva. A jelentőségét abban fogalmazta meg a lelkész, hogy márványlapjára egy mondatot véstek: „Mi nem felejtünk” –, ahol azóta minden évben külön megemlékeznek, ezt a sort szimbolizálva. Ami azonban a város érdemét is jelzi, hogy a 1990-ben az iskola parkjában, az '56-os eseményeket jelképezve, felállítottak egy kopjafát, melyet egy környékbeli fafaragó Pap Ferenc készített el. Az ünnepek a mai napig ezen a helyen zajlanak le,

bár a polgármestertől megtudtam, hogy ebben az évben kísérletet tett az önkormányzat egy pályázat benyújtásával, arra, hogy az ötven éves évforduló alkalmából egy emlékhelyet hozhassanak létre. Bizonyos feltételek, azonban (melyeket a későbbiekben tárgyalok) nem tették lehetővé ennek megvalósítását.

2005-ben az 1956-os forradalom megünneplése kapcsán kettős helyzettel találkoztam a szervezésekben. Igaz, nem tartom helyes dolognak, egy ilyen témájú tanulmány sorai közé keverni a politikát, de az adott esetben ez, úgy gondolom nem megoldható. Ennek tisztázására azt le kell szögezmem, hogy Füzesgyarmat önkormányzata jelenleg a baloldali vezetésű nagypárt alá tartozik. A helyzet bonyolultságát mutatja, hogy ezzel szemben a másik politikai oldal erősebb pártja is igen jelentős erőt képvisel a városban, ami tapasztalatom szerint egyre inkább mélyíti a két oldal közti szakadékokat, ami az adott megemlékezések során igen szembetűnővé vált. Ebben az évben a hivatalos ünnepség október 23-án koszorúzással egybekötve délelőtt 10 órára esett, míg ezzel szemben a nem hivatalos megemlékezés, a mécsesek meggyújtása október 22-én délután 6 órakor volt. Talán szemléletesebb, ha megjegyzem hogy az esti esemény Fidesz szervezés, míg a délelőtti többnyire MSZP-s rendezvény volt.⁵

A Fidesz helyi szervezete lassan tíz éve alakult meg Füzesgyarmaton, és négy-öt éve készítik saját, különálló megemlékezéseiket. Bere Károly az elnökük 'miért' kérdésére ezt a választ adta: „nagyon keveset beszélünk, és először mi beszéltünk arról, hogy Füzesgyarmaton is voltak események, és ez is egy szempont, és itt is megjelennek a körülmények is, mivel erről a hivatalos önkormányzati szinten kicsit kevesebb dolog szól.” 2001-ben készítettek egy olyan műsort, ahol az egyik résztvevő felolvasta egy helyi helytörténész visszaemlékezéseit, mert a bácsi nem vállalta el a hivatalos szereplést.⁶

A füzesgyarmati eseményekről bővebben Sáriné Péli Márta tanárnő mesélt, aki édesanyja⁷ elbeszéléseiből ismerte a történéseket: „nem volt túlságosan nagy fellángolás, de azért volt elégedetlenség főképp padlás lesöprések és hasonlók miatt. Néhány ember eléggé fellázadt a pesti események hatására. Ez biztos. Be akartak menni az akkori tanácshoz, és nem tudom pontosan ... valakit fel akartak akasztani, de volt a községben egy bácsi, aki később itt is lett parasztköltő, és az első, ... II. világháború utáni megalakuló kormány jegyzője, Hegyesi János bácsi, a parasztköltőnk, aki az akkori Nemzeti Paraszt Pártnak volt tagja, és ő beállt a községháza kapujába, és lecsillapította az embereket, és azt mondta: Emberek, csak a testemen keresztül!”. Ezen eseményről többnyire tudtak az adatközlőim. A polgármester még azt is megemlítette, amit a szüleitől hallott, hogy elszavalták a Nemzeti dalt, vagy összegyűltek a piactéren a tömegek, de ezek számára természetes dolgoknak számítottak. Ezt, mint mondta, néha próbálja utalás szintjén a beszédeibe is bele csempészni /az idei szövegéből ez kimaradt/ de úgy vettem ki szavaiból, hogy igazából talán nem méltatja, pont az „eseménytelensége” miatt kellő képen a helyi eseményeket. Ez az egyik indoka a fentebb említett tervezett emlékmű meg nem valósulásának, a másik az, hogy olyan települések kapták meg a pályázati pénzt, akik kompetensebbek voltak a forradalmi eseményekben.

A 2005. október 22-ei esti ünnepség érdekes módon a két politikai félből ellentétes érzéseket váltott ki, annak ellenére, hogy a szervező két politikai oldal a megemlékezésekben az összetartozást, az egy nemzetbe való tartozás gondolatát látta a legfontosabbnak, mégis a polgármester például ezen a rendezvényen nem jelent meg. Stílusosan először a szervező fél indoklása szerint: „Nyilvánosan meghirdettük, de igazából meghívót csak a tagoknak szoktunk küldeni.⁸ Hát ők nekik nem tetszik, az, hogy nem összefogás, és akkor ez széthúzásnak

mutatkozik szerintük, az ő olvasatukban, hogyha mi külön ünnepelünk. Az az összefogás, hogyha a hivatalos álláspontot elfogadod.”

A polgármester véleménye az ún. külön ünneplésről: „nem nézem jó szemmel, hogy a település csinál egy városi ünnepséget, mindenkit szeretettel hív, általában ott is vannak, és akkor van olyan csoportok, akik elmennek, és méccsét gyűjtenek meg hasonlók. Többtől függetlenül.⁹ Nem tudom, hogy miért? Ez nekem kicsit kihívás.” Ez alapján azt hiszem érthető, hogy a polgármester számára elvi kérdés is a Fidesz ünnepségen való megjelenés.

Az tény, hogy a 22-ei ünnepség egyik fő menetét a nem titkolt politikai tartalom is átfűszerezte. Ezt a szervezők alapvető koncepciójukként fogalmazták meg, azt a magyarázatot adva, hogy meg kell mutatni, vannak olyan emberek, akik másképp gondolkodnak (célozva, vagy inkább görbe tükröt tartva az önkormányzat elé).

A rendezvényen elsőként beszédet tartott a párt megyei képviselője, aki a bevezető idézet után, a megemlékezés fajtáiról beszélt. Szerinte minden ember másként éli ezt meg, és ami erre a napra érvényes, az a szabadság utáni vágy ünnepe. A múlt rendszere elvette a nép függetlenségét, rákényszerítette őket arra, hogy elhiggyék, bízni nem lehet senkiben, és az Istenben való hit reakciós tevékenység.

A kommunizmus időszakát embertelennek tartja, melyet egy Illyés Gyula-idézettel erősített meg. A nemzet szabad akaratát a diktatúra semmisítette meg. Magyarországon, mint Moszkva szovjet gyarmata, a vezetők semmit nem hagytak szó nélkül. Ez vezetett ahhoz, hogy 1956-ban szabadságharc tört ki, ami az elnyomó oroszok ellen fordította a tömeget. Mária Sándor idézetét kapcsolja ehhez a gondolathoz. A felkiáltott nemzet szembefordult a terrorral, kiterjesztve szárnyait a legkisebb helységek felé is.

Camus szavait felhasználva, mondja – a magyarságot védeni kell, mert sokat tettek a szabadságukért. Bátran harcoltak azért, hogy Szent István és Hunyadi vére folyjon újra bennük. Az ítélet, azonban halállal végződött, és a forradalom az elnyomó erővel szemben vesztett, elbukott. Az esélyünk meg volt arra, hogy kiszakadjunk a kommunizmus kötelékéből, de akkor sem sikerült.

A tényleges tárgytól eltérve, említést tesz a rendszerváltásról és az utolsó kivonuló orosz csapatokról.¹⁰ Aktuálpolitikai kicsengésében az Unió és az NATO tagsága révén az ország megfiatalodását várja, valamint a rend és a szervezettség megvalósulását. Úgy gondolja, a változást nem lehet kikényszeríteni, vannak dolgok, amelyeket muszáj levetni, mert megtartása a csőd felé vezet a jövőben. Fontos számára megtartani a kereszténységet, a nemzeti érzést, a magyar föld magyar tulajdonát, a meglévő munkahelyeket, és az egymásról való gondoskodást. A változással eljöhetne egy új állam, ahol nincs bürokrácia, egyre több ember kap munkát, és sok hasonló fejlődő gondolatot vetett fel. Búcsúzóul kihangsúlyozva azt az erőt, amely a változást elősegíti.

Úgy éreztem, nem csak általános politikai üzenetről szólt a megyei elnök beszéde, hanem egy-két helyen egészen kampányszerű jelmondatokat is bele-bele szúrt mondandójába. Ha csak azt veszem figyelembe, hogy 2005. október 22-e, a 2006-os országos kormányválasztás előtt van, bizonyos esetekben természetesnek is tekinthető a fenti szöveg jelzés értékű tartalma. De vajon szükség van-e erre egy nemzeti ünnepen? A Fidesz álláspontját már fentebb említettem, számukra ez nem volt kérdés a beszédek megírásánál. Az MSZP-s polgármester, aki 23-án délelőtt mondta el beszédét, a politikai üzenetről ezt nyilatkozta: „Igazából az volt a politikai töltete végén hivatkozásul, hogy tegyünk félre mindent. Annyira volt ez politikailag átitatva, hogy ne sajtájtssa ki senki a nemzeti jelképeket sem, és stb.”

Bevezetőjében ezt a napot két eseményhez köti – 1956 és 1989. Az 56-os kezdeti események bemutatása után beszédében Fekete István *Levél Bécsbe*¹¹ című munkájából idézett. A forradalmi események folytatásában említést tesz Gerő és Nagy Imre politikájáról. Arról, hogy az orosz vezetők miként tették miniszterré Nagyt, valamint Gerő helyett, hogyan nevezték ki párttitkárrá Kádár Jánost. Külpolitikai okok következtében sem irányult ránk Európa figyelme, valamint Nagy Imre a Varsói Szerződés felbontásával kivívta néhány ország haragját. A beszéd legérdekesebb része a befejezés röpke néhány sora, melyben ezt írta: „... 1989-ben ezen a napon kiáltották ki a Magyar Köztársaságot. (...) hogy olyan országban élünk, amelyben közmegegyezésen alapuló hatalom működik. A közmegegyezés sajnos a rendszerváltás 15 éve alatt nem jött létre sem országos, sem helyi szinten!” A beszéd nagy része a történelmi események tankönyvszerű bemutatásával operál, aminek a végén az utószó megkapja a jelenlegi politikai helyzet tükrét is. A tényeszerű adatok felsorolásának szárazságát feloldotta a Fekete István idézet.

A két felszólalást összehasonlítva mindenképpen az a legszembetűnőbb különbség, hogy az előbbi egy fajta szellemiséget, nemzeti érzéseket felszító szöveg, míg az utóbbi, inkább egy szokványosabb formájú, ám a történelmi eseményeket hűen bemutató, szárazabb anyag. Az tagadhatatlan, hogy mindkét oldal belehelyezte saját politikai, és kampány jellegű felhívását. A tanulság az egyik oldalon a változás, a másik oldalon az összetartozás megteremtése.

A polgármester egyébként beszédjének megírásakor, saját bevallása szerint, sokszor alkalmaz bizonyos kiadványokat, forrásokat, és előszeretettel forgatja a verses köteteket egy-egy idézet kedvéért. Amikor beléptem az irodájába, hogy leüljünk interjút készíteni, ami a legszembetűnőbb volt a velem szemközti polcon, az egy három kötetes vaskos könyvsorozat. Később meg tudtam, hogy nem más, mint a Szónoklat Kézikönyve. Bizonyos retorikai elemeket, konkrét javaslatokat, idézeteket mutat be, melyből akár össze is ollózható, egy ünnepi szöveg is.

Mindkét eseményen a nagy beszédek több irodalmi keretbe illesztették. A Fidesz rendezvényét a beszédek között egy erdélyi fiatalember gitármuzsikája és éneke színesítette. Ami viseletében szembe tűnő volt rajta, hogy hosszú haja a válláig ért, fehér bő (ún. paraszt) inget, rajta fekete mellényt, és hasonló színű nadrágot viselt, szemben az öltönyös férfiak és kosztümös hölgyek viseletével.¹² Három dalt adott elő az egész műsor alatt. Szinte mindegyikről elmondható, hogy inkább hangulatilag kapcsolódott az ünnepség témájához, mint szövegében. Egytől egyig népdalszerű átiratnak hatottak.

Az énekes erdélyi származása miatt, azt is lehet mondani különlegesnek számított ezen a rendezvényen. Bere Károly főszervező így fogalmazta ezt meg: „talán náluk jobban megmaradt ez a nemzeti öntudat, és Füzesgyarmaton mutassuk meg, hogy így is lehet csinálni, hogy büszkén vállaljuk a magyarságunkat.” Azt hiszem az volt a cél, hogy ebben a fiatalemberben valami olyasmit lássanak meg a résztvevők, ami hiányzik még a lelkükből, talán azt az összetartó erőt, amit mindkét politikai oldalon folyamatosan hajtogatnak, tettek nélkül.

A 22-ei borongós este utolsó megszólalója a Fidelitas¹³ fiatal elnöke volt. Beszédére azért nem szánok most hosszabb elemzést, mert nagyvonalakban a forradalom történelmi eseményeit követte nyomon. Konceptiójában leginkább Várkonyi Imre polgármester következő napi műsorához hasonlított. Annyiban eltért viszont, hogy az előbbin érződött a szónok húszéves kora. Fiatalságára való tekintettel, úgy gondolom, ez nem negatív megjegyzésként értendő. Ennek az estének a méltóságteljes befejezése volt a mécsesek elhelyezése a kopjafához, amit az áldozatok és meghurcoltak tiszteletére gyűjtottak meg. Kettes-hármas sorokba

rendeződve szólítás nélkül, mindenki egyénileg róhatta le tiszteletét. A zenét ekkor már a hangszórókból szolgáltatták.¹⁴

Másnap október 23-án, a tényleges ünnepnapon, a hivatalos megemlékezés ugyanazon a helyszínen zajlott, kisebb tér átrendezési módosításokkal: a mikrofonokat és hangszórókat az előző estéhez képest máshogy helyezték el, abból kifolyólag, hogy a műsort adó iskolások is látható helyre állhassanak. A már ismertetett polgármesteri beszédet ezen a napon megelőzte a programban a helyi általános iskola szokásos műsora. Ezt Sáriné Péli Márta készítette el, aki így vallott az előkészületi munkákról: „Az nagyon fontos, hogy bizonyos történelmi hűség legyen. És olyan verseket válogattam, ami az elején ráhangolja a közönséget, a végén valamilyen módon fölemeli, tehát legyen íve a műsornak. A kettő között, pedig a történelmi eseményeknek megfelelő vers-, és prózarészleteket igyekeztem válogatni, inkább a történelmi eseményeket elsősorban, és az érzelmek is fontosak, de én azt gondolom, hogy ebben a műsorban az érzések vannak az elején és a végén, a történelmi hűség úgy a kettő között.”

A műsort egy lány indította, mintegy bevezetésképpen, az 1956-os események, és az 1989-ben kikiáltott köztársaság megemlékezéséről szólt. Megemlítette, hogy ezen a napon országshozza mindenütt koszorúznak és hasonló ünnepeket szerveznek. Majd egy szavaltat következett, egy másik lány előadásában, melyben az 56-os eseményeket példaként állította a jövő számára. *P. Kovács Irén: Küzdött az ész* című versébe harmadik társuk kezdett bele. A mű a pesti események felidézését kísérel meg. A forradalmárokat a bibliai *Dávidhoz* hasonlítja, aki a „Vad Góliát” ellen küzdött. A fiatalok hőies küzdelmét és reményeit a hatalom halállal torolta meg. Egy következő lány *Pálinkás Andor: Felkelő dal* szövegének első részét olvasta fel. A vérben gázoló népet buzdítja felkelésre. Harmadik versszakában, pedig a „dicső pesti srácok” tetteit eleveníti meg.

A műsor első fiú belépője *Nagy Imre* 1956. november 1-i beszédéből olvasott fel egy részletet. A megszólítást Magyarország népéhez intézi. Kinyilvánítja a szövegben a *Magyar Népköztársaság* semlegességét. A forradalmárok hőiesien vívták ki a függetlenséget (amit pár nap múlva a hatalom legyőzött). Felhívásában a szomszédos népekhez fordul támogatást kérve. A dolgozó milliókat kéri, védjék meg függetlenségét a „semleges Magyarországnak”. A következőkben a tanulók felváltva, jelmondatoknak hangzó szövegeket mondtak be a mikrofonba.

Ezt ismét *Nagy Imre* egyik beszédének a részlete követte – ugyanannak a fiúnak az előadásában –, ami 1956. november 4-én hangzott el a *Szabad Kossuth Rádióba*. *Nagy* itt a *Magyar Népköztársaság Minisztertanácsának* elnökeként szólal meg. Közli, hogy a szovjet csapatok hajnalban megtámadták a frissen megalakult demokratikus kormányt. Ezután ismét egy lány hangja osztja meg a közönséggel *Gács András: Sivatóének* című versének egy szakaszát: „Halottak, halottak, kedvesek! / komor az arcotok, testetek, / Mint egy lehajló szakadt ág / Duzzadó törzseden szabadság”.

A műsor végére két fiú és egy lány előadásában még három verset mutattak be. *Buda Ferenc: Tizenöt-húszeves halottak* részletében megírja a forradalom leverését. Felkelő fiatalok erejét a gyermekből férfivá cseperedő emberre hasonlítja, akiket végül a tankok eltiportak, úgy ahogy a felnőtté válás gondok közé sodorja őket. *Pálinkás Andor: Felkelő dal* versének másik részletében esküdtt tétet társaival, hogy nem hagyják annyiban a vereséget. A sikeres visszatérés eljövételét reméli. A befejező vers *P. Kovács Irén* tollából a *Most eljött számunkra...* kezdetű költeménye a ma már szabad megemlékezésről, és a mécses gyújtás gesztusáról szól.

Ez a műsor két nappal hivatalos megemlékezés előtt, pénteken, elhangzott, a helyi

iskolarádióban is. A helyi kábeltelevízió segítségével – akik a két ünnepséget is közvetítették –, a diákok hangfelvételt készíthettek zenei alá játszással, amit hallhattak társaik is.¹⁵ A háttér zenét egy ének szakos pedagógus válogatta ki, így Brahms I. szimfóniája, Mozart: Requiem / Lacrimosa, és az Örömmóda tétélei csendültek fel.

Az előadó gyerekeket az alapján választotta ki a tanárnő, hogy melyik beszél tisztábban, ki az, aki bátrabb, határozottabb megjelenésű. Elmondása szerint nem volt könnyű rávenni őket, főként, hogy nyolcadikos osztályokról volt szó.¹⁶ Az általános iskola minden évben, mindenféle ünnepségre készít műsorokat. Nyilvánosság előtt csak akkor adják elő, ha az önkormányzat igényt tart rá, felkérlik őket.

A diákok mősora után a programban a koszorúzás vette kezdetét. A mikrofon előtt álló bemondó hölgy sorban szólította ki a résztvevőket, akiket négy csoportra bontottam előzetesen: **1.** az önkormányzatok és a politikai pártok, **2.** iskola, óvoda kulturális intézmények, **3.** egyházak (református, unitárius),¹⁷ **4.** civil szervezetek. Az egész ceremónia megszervezésére, ezt a választ kaptam a polgármestertől: „Az önkormányzat koszorúz először ez logikus, utána van egy másik, a kisebbségi önkormányzat, utána jönnek a pártok. (...) Mikor, hogy amikor Fidesz-kormány volt, akkor az koszorúzott először, és a többi. Aztán jönnek az intézmények, általában nagyságrend szerint, iskola, óvoda, önálló konyha, nagy intézmények. Akkor utána jönnek a kulturális intézmények, utána ún. civil szervezetek és vállalatok. (...) Bocsánat, az egyházakat el ne felejtsem! Azok is ott vannak valahol a pártok után. (Ebben tévedett: pontosan a kulturális intézmények után.) (...) Nem fontossági sorrend.” Mégis valamilyen társadalmi hierarchiát mutat számomra ez sorrend. Elsőként azok a szervezetek lépnek elő, akik elvégzik a lakosok állam megkívánta ügyeit, ahol nézeteiket érvényesíthetik, támogatásokat kérhetnek. Másodikként a család megsegítés, a nevelés, a kultúrálódás színterei vannak kiemelve. A harmadik csoport az egyházak: jellemző az itt élőkre, a vallástól teljesen elfordult emberek, akik közül ezt sokan feleslegesnek érzik. Az utolsó kihívott koszorúzó a hasonló érdeklődésű embereket maguk köré gyűjtő csoportosulások, egyesületek voltak.

Füzesgyarmat kétség kívül két részre van szakadva, nemcsak politikai téren, de szellemiségében, gondolkodásában, megítélésiben is. Úgy gondolom, hogy ezt e két ünnepség bemutatása is érthetően szemlélteti. Senki nem egyezkedik a másikkal, bár mindenki kívülről mást mutat. A két fő szervező fél paradox módon, egymástól függetlenül a lakosság ösz-

szetartását, összeszervezését, egymást segítve próbálja dolgait megvalósítani, de a háttérben, azonban mindkét félben megvan egy olyan ideológia begyökerezve: „aki nincs velünk, az ellenünk van”. Nem vagyok politikus, nem tudom, hogy mi lenne ilyen esetben a megoldás, de nem is feladatom ezt megítélni.

FÜGGELÉK

A forradalom és a szabadságharc, valamint köztársaságunk kikiáltásának ünnepe

(Kossuth Lajos Általános és Alapfokú Művészeti Iskola, Füzesgyarmat, 2005. október 23.)¹⁸

EGY LEÁNY SZAVALATA

Évek suhannak,
Századok szállnak...
tovatűnt tegnap
üzen a manak.
Előttünk jártak,
rég célhoz értek
hitvalló ősök
emléke ébred...

P. KOVÁCS IRÉN: KÜZDÖTT AZ ÉSZ

Küzdött az ész és a szív
És küzdött a szellem,
A parittyás Dávid
Vad Góliát ellen.

Egy láncra vert nemzet
Sárba tiport jellem,
Uralkodó, dőlyfős
Nagyhatalom ellen,

Bátran, hősiezen
Felvette a harcot,
Oroszlánként küzdve
Nem ismert kudarcot.

Nemzeti lobogónk
Fiatalok vitték,
Azt, hogy győzni fognak,
Remélték és hitték.

Övük a háztető,
Kapualj és tornác,
Halált megvetően
Küzdött a pesti srác.

Corvin köz, Széna tér
Bátorság, fegyelem,
De arat a halál,
Késik a kegyelem.

PÁLINKÁS ANDOR: FELKELOŐ DAL – 1956 (I. részlet)

Veres a homlokod, fél karod felkötve,
Tűzokádó tankok zúgnak dübörögve,
Zúgnak dübörögve – gázolunk a vérben.
Lyukas zászlónk lobog októberi szélben, -
Gázolunk a vérben.

Diákok – katonák – munkások – polgárok.
Magyarok – testvérek, ugyan mire vártok?
Fegyverbe mind, ki él, győz a forradalom

Lelket felemelő szent, szabad hatalom –
Győz a forradalom.

Széna tér, Corvin köz véres harci terek.
Könnyel megáztatott szent utca szegletek.
Amerre csak járok – dicső Pesti srácok –
Áldjon meg az Isten, ha még nem áldott, -
Dicső Pesti srácok.

NAGY IMRE BESZÉDE (A semlegesség bejelentése, 1956. november 1.) részlet

Magyarország népe!

A magyar nemzeti kormány a magyar nép és történelem előtti mély felelősségtől áthatva, a magyar nép millióinak osztatlan akaratát kifejezve kinyilvánítja a Magyar Népköztársaság semlegességét.

A magyar nép évszázados álma valósul meg ezzel. A forradalmi harc, melyet a magyar múlt és a jelen hősei vívtak, végre győzelemre vitte a szabadság, a függetlenség ügyé! Ez a hősi küzdelem tette lehetővé, hogy népünk államközi kapcsolataiban érvényesítse alapvető nemzeti érdekét, a semlegességet.

Felhívással fordulunk szomszédainkhoz, a közeli és távoli országokhoz, hogy tartsák tiszteletben népünk megmásíthatatlan elhatározását. Most valóban igaz az a szó, hogy népünk olyan egységes ebben az elhatározásban, mint történelme során még talán soha.

Magyarország dolgozó milliói!

Védjétek és erősítsétek forradalmi elszántsággal, önfeláldozó munkával, a rend megszilárdításával hazánkat, a szabad, független, demokratikus és semleges Magyarországot!

Minden sort más-más szereplő mond:

A rádió tüzes híreket ont.

Kibontott háromszínű lobogók...

Tüntet az ifjúság... – szíve felett
Kokárdák nyílnak...

... – és nő a menet,
mint ellenállhatatlan áradat...

követelések... – gyújtó jelszavak.

Utcai harcok... – vér... – statárium

Vér... vér... – Sok drága élet ott marad...

Kokárda nyílik a szívük felett!
Jövőt virágzik a véres jelen!

NAGY IMRE FELHÍVÁSA a Szabad Kossuth Rádióban 1956. november 4-én, hajnali 5 óra 20 perckor:

Itt Nagy Imre beszél a Magyar Népköztársaság Minisztertanácsának elnöke. Ma hajnalban a szovjet csapatok támadást indítottak fővárosunk ellen, azzal a szándékkal, hogy megdöntsék a törvényes magyar demokratikus kormányt.

Csapataink harcban állnak! A kormány a helyén van. Ezt közlöm az ország népével és a világ közvéleményével!

GÁCS ANDRÁS: SIRATÓÉNEK (részlet)

Halottak, halottak, kedvesek!
Komor az arcotok, testetek,
Mint egy lehajló szakadt ág,
Duzzadó törzseden szabadság.

BUDA FERENC: TIZENÖT-HÚSZÉVES HALOTTAK (részlet)

Kiontott véreim!
Támadó tűz voltunk,
hús halottak lettünk
Hajnalló hitünkről
fegyverfogó kézzel
tanúságot tettünk.

Gyermeki karunkba
ereje gyülemlett
forró férfikornak,
csillagos oldalú,
tűzokádó tankok
felőtté tiportak.

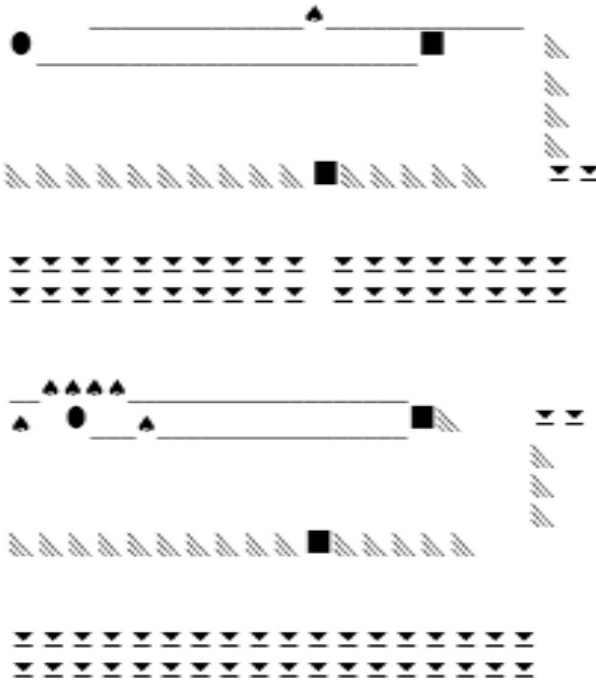
PÁLINKÁS ANDOR: FELKELŐ DAL – 1956 (részlet)

Budai hegyekből hideg szelek fújnak,
Felkelő bajtársam, induljunk az útnak.
Ám előbb esküdjünk, esküdjünk az égre,
Hogy majd visszajövünk, valamikor végleg, -
Esküdjünk az égre.

P. KOVÁCS IRÉN: MOST ELJÖTT SZÁMUNKRA...

Most eljött számunkra
 Az emlékezés napja,
 Mikor szárba szökkent
 Hősök áldozatja.
 Sírjaikon fényes
 Piros lángok égnek,
 Melyek hőstettekről
 És pesti srácokról
 Legendát regélnek.

És hála a kegyelem
 Örök Istenének,
 Hogy fénylő gyertyák
 Már szabadon égnek.

2005. OKTÓBER. 22. – A FIDESZ MEG-
 EMLÉKEZÉS TÉRELRENDEZÉSE

2005. OKTÓBER. 23. – AZ ÖNKORMÁNY-
 ZATI MEGEMLEKEZÉS TÉRELRENDEZÉSE

- Jelölések:
- hangszóró
  - kopjafa
  - ▲ bokrok, sövény
  - ▨ a tömeg jelölése (nem személyeket szimbolizál)
  - ▽ mikrofon
  - ▲

JEGYZETEK

- 1 Várkonyi Imre, polgármester – vele együtt a többi adatközlőm is, így Sáriné Péli Márta, Bere Károly, és Balázi László is beleegyezésüket adták nevük, és nyilatkozataik közlésére.
- 2 A Kossuth Lajos Általános Iskola igazgatóhelyettese és magyartanára, aki a 2005-ös év iskolai ünnepségét készítette.
- 3 Évről évre egyre több olyan kiadvány jelenik meg, kifejezetten pedagógusok számára, melyben komplett műsor programokat is kínálnak.
- 4 Feleségével és három gyermekével költözött át a Csík vidékére.
- 5 A 'többnyire' szót azért használom, mert az önkormányzat teljes létszámába, összes képviselőtag beletartozik párttól függetlenül.
- 6 Mint megtudtam, azért nem volt hajlandó kiállni, mert annak idején volt nyilaskeresztes, MSZMP-tag, az 1956-os forradalom alatt párttitkár, valamint szocialista aktivista.
- 7 Az asszony azokban az időkben adminisztrátorként dolgozott, az akkori tanácsházán. A visszaemlékezéseit később összegyűjtötte, és, ahogy meg tudtam, a város egyik pedagógusa felhasználta azt diplomamunkájához. Az eredeti feljegyzések valószínű még mindig nála találhatóak meg.
- 8 Nem szeretnék ítélni, de ez vajon nem számít valamiféle burkolt kirekesztésnek? Viszont az interjú elején azt nyilatkozta, semmiképpen nem akarja a polgármestert vagy az önkormányzatot kihagyni a saját megemlékezéseiből.
- 9 Azt hiszem, ennek azért az is az oka, hogy egy mecse lángja szebben érvényesül egy őszi délután sötétségében, mint a délelőtti napfényben.
- 10 A két megemlékezést egybevetve ez a beszéd tartalmazta legbővebben az 1989-es rendszerváltás eseményeit. A másik eseményen elhangzott két műsorszám (iskolások, polgármester), csak érintőlegesen tesz említést róla. Úgy gondolja a polgármester és a pedagógus is, hogy eszmei mondanivalójában maga a forradalom többet tud átadni.
- 11 Az idézet használata ne elcsépelte, szokásos formulák egyike, amit ilyen ünnepségeken előszeretettel alkalmaznak. A polgármester tanultságáról tesz bizonyosságot ennek beemelésével (pedagógusember, megválasztása előtt az általános iskola igazgatója volt).
- 12 Lásd a 10. jegyzetet.
- 13 A Fidesz fiatalokból összehívott képviselője.
- 14 Az 1956 című musical zenéje szól. A zenei kiválasztásról ennyi tájékoztatást kaptam, hogy nem nagyon gondolkodnak rajta, ami a hangulatot jobban serkenti, az kerül a lejátsszóba.
- 15 A gyarmati iskolásoknak az ünnepségen való részvétel nem kötelező.
- 16 Ezt én is meg tapasztaltam. Az interjú végén megkerestem azokat, akik részt vettek a műsorban. Sokan főleg a fiúk közül nem voltak túl közlékenyek. Két-három lányt találtam, akik a körülményekhez képest bővebb információkkal láttak el. Az egyik elmondta, hogy a nagymamája még emlékszik bizonyos eseményekre, de magától nem beszél róla, ő meg még igazán nem kérdezett rá. Másik társa, pedig elárulta, hogy náluk a családban is téma 1956, ahogy a szavaiból kivettem inkább csak a megemlékezés és a történelmi tények miatt beszélnek róla, s nem az emlékekért. Előzetes ismereteiket legnagyobb részben a történelemórán szerezték.
- 17 Mennyire támogatja az önkormányzat az egyházat? – „a polgármester meggyőződése ellenére, de segít (...) ilyenkor az ember dilemmába van, hogy egy ember mit gondol, mit érez, és mit tesz. Valahogy a kettő nincsen összhangban. (...) ez jó érzés megtapasztalni, hogy nem akadályozza meg, nem emelnek gátat az ilyen ünneplésnek.”
- 18 Az iskolai műsor teljes programja. (elhangzott versek, szövegek)